КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ИЛИМ, ЖОГОРКУ БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИННОВАЦИЯЛАР МИНИСТРЛИГИ

ЖУСУП БАЛАСАГЫН АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ УЛУТТУК УНИВЕРСИТЕТИ

УНИВЕРСИТЕТТИН СТРАТЕГИЯЛЫК ӨНҮГҮҮ ЖАНА ТУРУКТУУ ӨНҮГҮҮ МАКСАТТАРЫН ИШКЕ АШЫРУУ БӨЛҮМҮ

БЕКИТЕМИН:

Ж.Баласагын атындагы
КУУнун ректору
Чонтоев Д.Т.: ________________
колу:
«____» ________________ 2025 ж.

ЖУСУП БАЛАСАГЫН АТЫНДАГЫ КУУНУН КАФЕДРАЛАРЫ ЖАНА ОКУУ ПРОГРАММАЛАРЫ ҮЧҮН ТУРУКТУУ ӨНҮГҮҮ МАКСАТТАРЫН (ТӨМ) ОКУУ ПЛАНДАРЫНА КИРГИЗҮҮ БОЮНЧА ПРАКТИКАЛЫК КОЛДОНМО

БИШКЕК 2025

1. КИРИШҮҮ

Бул Практикалык Колдонмонун максаты – кафедраларга, окуу программаларына жана академиялык жетекчилерге Туруктуу Өнүгүү Максаттарын (ТӨМ) окуу дисциплиналарынын мазмунуна, түзүмүнө жана окутуу ыкмаларына системалуу жана натыйжалуу киргизүүдө колдоо көрсөтүү. Колдонмо студенттерде туруктуу өнүгүүнүн глобалдык, регионалдык жана жергиликтүү чакырыктарын чечүүгө катышуу үчүн зарыл болгон билимдерди, компетенцияларды жана баалуулуктарды калыптандырууга багытталган.

Ал ТӨМдү окуу процесстерине интеграциялоо үчүн методикалык сунуштарды, практикалык куралдарды жана ар түрдүү дисциплинардык багыттарга жана даярдоо деңгээлдерине ылайыкташтырылган мисалдарды камтыйт. Колдонмо ошондой эле туруктуу өнүгүүгө институционалдык мамилени өнүктүрүүгө, дисциплиналар аралык өз ара аракеттенүүнү колдоого жана эл аралык жана улуттук туруктуу өнүгүү стратегияларына ылайык билим берүүнү туруктуу келечекке багыттоого өбөлгө түзөт.

Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин кафедралары жана билим берүү программалары үчүн Туруктуу өнүгүү максаттарын (ТӨМ) окуу пландарына киргизүү боюнча практикалык колдонмо 2025–2030-окуу жылдарына карата Туруктуу өнүгүү максаттарын ишке ашыруу боюнча КУУнун иш-планынын аткарылышын камсыз кылуу максатында, 2025-жылдын 8-июлунда бекитилген планга ылайык иштелип чыкты.

Бул документ ТӨМдү окуу пландарынын түзүмүнө жана мазмунуна интеграциялоонун методологиялык ыкмаларын, практикалык механизмдерин жана инструменттерин аныктап, университеттин билим берүү ишмердүүлүгүнүн туруктуу өнүгүүнүн улуттук артыкчылыктары жана эл аралык билим берүү стандарттары менен шайкештигин камсыз кылууга багытталган.

I. Даярдоо этабы

1.1. Туруктуу Өнүгүү Максаттары (ТӨМ) концепциясы менен таанышуу

ТӨМдү окуу программаларына киргизүүнүн биринчи этабында ийгиликтин негизги шарты – профессордук-окутуучулук курамдын арасында туруктуу өнүгүүнүн маңызы жана ТӨМдүн мааниси жөнүндө жалпы түшүнүк калыптандыруу. Бул окуу пландарына жана окуу процессине тиешелүү компоненттерди маалыматтуу жана мотивациялуу интеграциялоо үчүн негиз түзөт.

Этаптын максаты: Туруктуу өнүгүү концепциясы жана 17 ТӨМ, алардын өз ара байланышы, улуттук жана глобалдык контексттеги актуалдуулугу, ошондой эле ар түрдүү багыттагы окуу курстарына киргизүү потенциалы жөнүндө жалпы түшүнүк түзүү.

Сунушталган кадамдар:

1.1. Кафедрада кириш семинар, тренинг же тегерек стол уюштуруу

- Кафедранын ичинде туруктуу өнүгүү жана ТӨМ маселелерине арналган иш-чара (семинар, тренинг, воркшоп же тегерек стол форматында) өткөрүңүз.
- Мүмкүн болсо, тышкы эксперттерди, эл аралык уюмдардын өкүлдөрүн (ПРООН, UNESCO, ЮНЕП ж.б.) же туруктуу өнүгүү боюнча улуттук координаторлорду чакырыңыз.
- Иш-чаранын программасына төмөнкү темаларды киргизиңиз:

✓ Туруктуу өнүгүү концепциясынын тарыхы жана маңызы;

✓ 17 ТӨМ жана алардын милдеттерине сереп;

✓ ТӨМдүн өз ара байланышы жана чыныгы чакырыктар менен байланышы (климат, жакырчылык, гендердик теңдик, туруктуу керектөө, суу жана санитария, билим берүү ж.б.);

✓ ТӨМгө жетүүдө билим берүүнүн жана жогорку окуу жайлардын ролу;

✓ Эл аралык практикада ТӨМдү билим берүүгө интеграциялоонун мисалдары.

1.2. Авторитеттүү маалымат булактарын колдонуу

- Окутуучуларды актуалдуу, илимий негизделген жана расмий материалдар менен камсыз кылуу.
- Сунушталган ресурстар:

✓ БУУнун ТӨМ боюнча расмий сайты: https://sdgs.un.org/goals

✓ ПРООН (UNDP): ТӨМдү глобалдык жана улуттук деңгээлде ишке ашыруу боюнча материалдар: https://www.undp.org/sustainable-development-goals

✓ UNESCO: ТӨМгө жетүүдө билим берүүнүн ролу боюнча методикалык материалдар: https://en.unesco.org/themes/education/sdgs/material

✓ Кыргыз Республикасынын улуттук документтери:

- Кыргыз Республикасынын Туруктуу Өнүгүү Улуттук Стратегиясы;
- КРда ТӨМдү ишке ашыруу боюнча отчеттор;
- КР Экономика жана коммерция министрлигинин алдындагы ТӨМ платформасы.

1.3. Санариптик китепкана же билим базасын түзүү

- Кафедрада же окуу программасынын алкагында ТӨМ боюнча негизги документтер жана ресурстар менен булуттагы же жергиликтүү базаны уюштуруңуз.
- Базага төмөнкүлөрдү киргизиңиз:

✓ Эл аралык жана улуттук стратегиялар;

✓ Илимий басылмалар жана кейстер;

✓ Орус, кыргыз жана англис тилдериндеги билим берүүчү методикалык материалдар жана колдонмолор.

1.4. Окутуучулар менен диалог жана талкуу

- Биргелешкен талкуу жана пикир алмашуу үчүн мейкиндик түзүңүз:
- ✓ Конкреттүү окуу программасы үчүн кайсы ТӨМ эң актуалдуу?
- ✓ Учурдагы дисциплиналардын алкагында туруктуу өнүгүүнүн кайсы чакырыктарын ачып берүүгө болот?
- ✓ Бул адистиктеги студенттерде туруктуу өнүгүүнүн кайсы компетенцияларын калыптандыруу максатка ылайыктуу?
- ТӨМдүн актуалдуулугун аныктоонун мисалы:
- ✓ Экономика факультети – ТӨМ 8, 9, 12;
- ✓ Юридикалык факультет – ТӨМ 16;
- ✓ Экология факультети – ТӨМ 6, 13, 14, 15;
- ✓ Эл аралык мамилелер факультети – ТӨМ 17.

1.5. Анкеталоо жана өзүн-өзү баалоо

- Окутуучулар арасында экспресс-анкета жүргүзүңүз:
- ✓ Алар ТӨМ менен канчалык тааныш?
- ✓ Алар өз курстарында туруктуу өнүгүүнүн кайсы темаларын козгойт?
- ✓ Аларга кошумча колдоо же окутуу кайсы аспектилерде керек?

- **Этаптын күтүлүүчү жыйынтыктары:**

- ✓ Окутуучулардын ТӨМ жана алардын мааниси жөнүндө маалымдуулугу жогорулайт;
- ✓ ТӨМдү киргизүүгө жалпы түшүнүк жана мотивация калыптанат;
- ✓ Окуу программаларын талдоо жана адаптациялоо үчүн баштапкы материалдардын базасы түзүлөт;
- ✓ Кийинки ишке даяр болгон негизги окутуучулар жана кафедралык демилгелүү топтор аныкталат.

II. Окуу пландарын талдоо жана жаңылоо

2.1. Учурдагы мазмунду талдоо

Этаптын максаты: Учурдагы дисциплиналардын жумушчу программаларын (ДЖП) ар тараптуу аудит жүргүзүү, туруктуу өнүгүү менен байланышкан элементтерди аныктоо жана ТӨМ тематикасын мазмунга, максаттарга, окутуу ыкмаларына жана окуу жыйынтыктарын баалоого интеграциялоо потенциалын аныктоо.

2.2. Сунушталган аракеттер:

1. **ДЖП талдоо үчүн жумушчу топту түзүү**

- Окутуучулардан, методисттерден жана кафедранын өкүлдөрүнөн турган кичинекей дисциплиналар аралык команданы түзүңүз.

- Талдоо жыйынтыктарын жалпылоо жана сунуштарды берүү үчүн жооптуу координаторду дайындаңыз.

2. **Талдоо үчүн инструменттерди иштеп чыгуу**

- Жумушчу программаларды системалуу талдоо үчүн шаблон же чек-лист даярдаңыз. Шаблондо төмөнкү критерийлер чагылдырылышы керек:

a. **Тематикалык мазмун:**

✓ Курста ТӨМ менен түздөн-түз же кыйыр байланышкан темалар барбы (мисалы, экология, туруктуу шаарлар, коомдук теңсиздик, энергия натыйжалуулугу, адам укуктары, этика ж.б.)?

✓ Алар кандай орун ээлейт – негизги тема, бөлүм, тандалма компонент?

b. **Окуунун максаттары жана жыйынтыктары:**

✓ Экологиялык аң-сезим, коомдук жоопкерчилик, сынчыл ой жүгүртүү, глобалдык жарандык сыяктуу окуу жыйынтыктары формулировкаланганбы?

✓ Дисциплинанын максаттары туруктуу өнүгүү үчүн компетенцияларды калыптандырууну колдойбу?

c. **Педагогикалык ыкмалар:**

✓ Активдүү жана дисциплиналар аралык окутуу формалары (долбоордук, проблемалык, изилдөөчүлүк окутуу) колдонулабы?

✓ Туруктуу өнүгүүнүн чыныгы чакырыктарына байланыштуу практикалык кейстер колдонулабы? d. Баалоо түрлөрү:

✓ Студенттердин туруктуу өнүгүү маселелерин талдоо жана чечимдерди сунуштоо жөндөмдүүлүгүн баалоо каралганбы?

✓ ТӨМ контекстинде билимдерди колдонууга шыктандыруучу тапшырмалар барбы?

3. **ДЖП талдоо жүргүзүү**

- Дисциплиналарды жумушчу топтун катышуучуларынын арасында бөлүштүрүңүз.
- Даярдалган чек-лист боюнча талдоо жүргүзүңүз (электрондук формада – Excel, Google Sheets же атайын платформалар аркылуу).
- Талдоо процессинде:

✓ ТӨМ менен байланышкан жашыруун же формалдаштырылбаган элементтерди тактоо үчүн дисциплиналардын окутуучулары менен кыска интервьюлар өткөрүңүз;

✓ Мазмундан тышкары, колдонулган мисалдарды, кейстерди, студенттердин долбоорлорун талдаңыз.

4. **ТӨМ интеграциялоо моделдери** Кафедра (ОП) бир же бир нече моделди колдоно алат:

Модель	Сүрөттөмө	Мисал
Камтылган интеграция	Учурдагы курстардын мазмунуна ТӨМ боюнча темаларды киргизүү	"Социология" курсунда "Гендердик теңдик" темасы
Адистештирилген дисциплиналар	Туруктуу өнүгүү маселелерине толугу менен арналган жаңы окуу курстарын иштеп чыгуу	"Туруктуу өнүгүү: теория жана практика" курсу
Сквозной интеграция	Туруктуулук принциптери окуу планындагы бардык дисциплиналар аркылуу өтөт	Бардык окутуучулар тапшырмаларга жана талкууларга ТӨМ маселелерин киргизет

5. **Жыйынтыктарды визуалдаштыруу жана классификациялоо** Маалымат чогултулгандан кийин:

- ТӨМ менен учурдагы байланыштардын картасын түзүңүз:
  - ✓ Кайсы дисциплиналар кайсы максаттарды козгойт?
  - ✓ Кандай формада: үстүртөн / тереңдетилген / баалоого интеграцияланганбы?
- Интеграция деңгээлдерин аныктаңыз:
  - ✓ Төмөн деңгээл: жекелеген темаларды эскерүү, окуу жыйынтыктары менен байланышпаган;
  - ✓ Орто деңгээл: туруктуу өнүгүү боюнча темалар, тапшырмалар же милдеттердин болушу;
  - ✓ Жогорку деңгээл: туруктуу өнүгүү дисциплинанын максаттарына, окутуу ыкмаларына жана баалоо формаларына камтылган.
- "Ак тактарды" аныктаңыз – ТӨМ элементтерин мазмунду радикалдуу өзгөртпөстөн киргизүүгө боло турган дисциплиналар.

6. **Аналитикалык отчет даярдоо** Негизги жыйынтыктар жана таблица менен кыска отчет түзүңүз, анда төмөнкүлөр камтылат:

№	Дисциплинанын аталышы	Тиешелүү ТӨМ	Интеграция деңгээли	Жаңылоо боюнча сунуштар
1	Экология	ТӨМ 6, 13, 15	Орто	Жергиликтүү экосистема боюнча кейстерди кошуу
2	Социология	ТӨМ 1, 5, 10	Төмөн	Коомдук адилеттүүлүк боюнча долбоорду интеграциялоо

Этаптын жыйынтыктары:

- Окуу программасында туруктуу өнүгүү тематикасынын учурдагы интеграция деңгээли жөнүндө объективдүү түшүнүк алынды;
- ТӨМдү киргизүү үчүн жогорку потенциалы бар дисциплиналар аныкталды;
- Мазмунду, ыкмаларды жана баалоо формаларын жаңылоо боюнча сунуштар түзүлдү;
- ДЖПга ТӨМдү модификациялоо жана интеграциялоо үчүн негиз даярдалды.

III. Дисциплиналардын жумушчу программаларын (ДЖП) жаңылоо

3.1. ДЖП структурасына ТӨМдү киргизүү

Этаптын максаты: Туруктуу өнүгүү элементтерин жана тиешелүү ТӨМдү билим берүүнүн сапатына болгон талаптарга жана улуттук/эл аралык туруктуу өнүгүү приоритеттерине ылайык дисциплиналардын жумушчу программаларына (ДЖП) формалдуу жана мазмундуу киргизүүнү камсыз кылуу.

ДЖП жаңылоо мамилеси: ТӨМдү ДЖП структурасына интеграциялоо мазмунду камтуудан тышкары, туруктуу компетенцияларды калыптандырууга байланышкан педагогикалык ыкмаларды жана окуунун максаттарын чагылдырууну камтыйт.

ДЖПга ТӨМдү киргизүүнүн сунушталган элементтери:

1. **“Дисциплинанын максаттары жана милдеттери” бөлүмү**

- Студенттерде экологиялык, коомдук, экономикалык жана этикалык аң-сезимди, глобалдык ой жүгүртүүнү жана туруктуу келечек үчүн аракетке даярдыкты өнүктүрүүнү чагылдырган формулировкаларды кошуңуз.
- Формулировкалардын мисалдары:

✓ “Студенттерде дисциплиналык мазмундун глобалдык туруктуу өнүгүү чакырыктары менен байланышы жөнүндө түшүнүк калыптандыруу”;

✓ “Студенттердин кесиптик билимдерди Туруктуу Өнүгүү Максаттарына жетүү контекстинде колдонуу жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүү”.

2. **“Окуунун жыйынтыктары (компетенциялар)” бөлүмү**

- ТӨМ менен байланышкан компетенцияларды киргизиңиз, мисалы:

✓ Кесиптик ишмердүүлүктүн айлана-чөйрөгө жана коомго тийгизген таасирин талдоо жөндөмү (ТӨМ 13, 15);

✓ Инклюзия, теңдик жана адам укуктары принциптерин кесиптик практикада эске алуу жөндөмү (ТӨМ 5, 10);

✓ Туруктуу өнүгүү милдеттерин чечүү үчүн дисциплиналар аралык командада иштөө көндүмдөрү (ТӨМ 17).

3. **“Дисциплинанын мазмуну” бөлүмү**

- Конкреттүү ТӨМ менен байланышкан жекелеген темаларды, подтемаларды же кейстерди киргизиңиз:
  - Мисалдар:
  - ✓ “Экономика” дисциплинасы үчүн – “Жашыл экономика”, “Теңсиздикти азайтуу” темалары (ТӨМ 8, 10);
  - ✓ “Экология” үчүн – “Биоартүрдүүлүк”, “Климаттын өзгөрүшү” (ТӨМ 13, 15);
  - ✓ “Юриспруденция” үчүн – “Адам укуктары жана туруктуу өнүгүү” (ТӨМ 16).
- Бир нече дисциплинаны камтыган сквозной темаларды киргизүү мүмкүн (мисалы, “Глобалдык чакырыктар жана туруктуу чечимдер” кросс-дисциплинардык модулу).

4. **“Окуу-методикалык камсыздоо” бөлүмү**

- Туруктуу өнүгүү боюнча сунушталган адабияттарды жана ресурстарды киргизиңиз:
  - ✓ БУУнун ТӨМ боюнча документтери;
  - ✓ Улуттук туруктуу өнүгүү стратегиялары;
  - ✓ UNESCO, UNDP, UNEP басылмалары;
  - ✓ Тиешелүү кесиптик чөйрөдө ТӨМдү колдонуу боюнча китептер жана макалалар.

5. **“Учурдагы жана жыйынтыктоочу контролдоо формалары” бөлүмү**

- Төмөнкүлөрдү баалоого багытталган тапшырмаларды жана суроолорду киргизиңиз:
  - ✓ Чыныгы кейстерди туруктуу өнүгүү позициясынан талдоо жөндөмү;
  - ✓ ТӨМгө ылайык чечимдерди сунуштоо жөндөмү;
  - ✓ Экология, инклюзия, адилеттүүлүк, жоопкерчилик маселелери боюнча сынчыл ой жүгүртүү.
  - ✓ Контролдоо формаларынын мисалдары:
  - ✓ “Менин кесибим туруктуу өнүгүүгө кандай таасир этет” деген темада эссе;
  - ✓ ТӨМдүн жергиликтүү милдеттери боюнча мини-долбоорлор;
  - ✓ Практикадан чыныгы кырдаалдарды талдоо (кейс-анализ).

6. **“Студенттердин аудиториядан тышкаркы иши” бөлүмү**

- ТӨМ боюнча студенттик долбоорлорго, конференцияларга, ыктыярдуу жана изилдөөчүлүк демилгелерге катышууну сунуштаңыз;
- Кыргызстандагы же глобалдык деңгээлдеги актуалдуу туруктуулук көйгөйлөрүнө байланыштуу изилдөөчүлүк тапшырмаларды каралган кылыңыз.

ДЖП жаңылоо процесси:

1. Кафедранын жумушчу тобу учурдагы ДЖПны аудиттейт.

2. Дисциплина үчүн эң актуалдуу ТӨМ аныкталат.

3. ДЖП сунуштарды эске алуу менен доодалат жана кафедрада ички экспертизадан өтөт.

4. Жаңыланган ДЖП кафедранын/методкөңөштүн жыйынында бекитилет.

5. Окуу программасына киргизилет жана электрондук система аркылуу окуу бөлүмүнө өткөрүлүп берилет.

Жыйынтык:

- ДЖП жөн гана формалдуу документ эмес, студенттерде туруктуу дүйнө таанымды жана кесиптик жоопкерчиликти тарбиялоонун куралы болуп калат.
- Академиялык мазмун менен жергиликтүү, улуттук жана глобалдык деңгээлдеги туруктуу өнүгүү милдеттеринин ортосунда байланыш түзүлөт.

IV. Окуу иш-чараларын иштеп чыгуу жана ишке ашыруу

ТӨМдү окуу процессине интеграциялоо студенттердин активдүү катышуусун, сынчыл ой жүгүртүүнү, командалык иш көндүмдөрүн жана туруктуу келечек үчүн жоопкерчиликти өнүктүрүүнү камсыз кылган заманбап педагогикалык ыкмаларды колдонууну талап кылат. Интерактивдүү окутуу форматтары жана тышкы уюмдар менен өнөктөштүк бул процессте маанилүү роль ойнойт.

4.1. Интерактивдүү форматтар

Максаты: Окуу процессин студенттердин теорияны Кыргыз Республикасынын контекстиндеги туруктуу өнүгүү проблемаларына байланыштуу чыныгы кырдаалдарга колдонуусуна мүмкүндүк берүүчү ыкмалар менен байытуу.

Сунушталган форматтар:

Кыргыз Республикасынын мисалдарындагы кейс-стади

- **Сүрөттөмө:** Туруктуу өнүгүү менен байланышкан конкреттүү кырдаалдарды, проблемаларды же долбоорлорду талдоо (мисалы, Ысык-Көлдүн булганышы, айылдарда таза сууга жетүү, Бишкектин урбанизациясы, коомдук ишкердик, гендердик демилгелер ж.б.).
- **Жыйынтык:** Аналитикалык көндүмдөрдү өнүктүрүү, жергиликтүү контекстти түшүнүү, ТӨМдү эске алуу менен кырдаалды жакшыртуу боюнча сунуштарды иштеп чыгуу.
- **Сунуш:** Кейстерди тышкы өнөктөштөр менен биргеликте даярдаңыз же адаптацияланыз (мисалы, КРдагы ПРООН, КР Жаратылыш ресурстары, экология жана техникалык көзөмөл министрлиги, ӨЭУ).

Долбоордук окутуу

- **Сүрөттөмө:** Студенттер командаларда бир же бир нече ТӨМгө жетүүгө багытталган прикладдык долбоорлорду иштеп чыгышат (мисалы, абанын булганыш деңгээлин көзөмөлдөөчү мобилдик тиркеме түзүү, коомдук стартаптар, жергиликтүү эко-демилгелер).

Этаптар:

1. ТӨМгө багытталган милдетти коюу;
2. Контекстти изилдөө;
3. Чечимди долбоорлоо;
4. Презентация жана коргоо;
5. Рефлексия.

- **Сунуш:** Долбоордук окутууну семестрдик же жыйынтыктоочу баалоонун бөлүгү катары колдонуңуз.

Симуляциялык оюндар жана дебаттар

- **Сүрөттөмө:** Туруктуу өнүгүү менен байланышкан сүйлөшүүлөрдү, эл аралык форумдарды же чыр-чатактуу кырдаалдарды моделирлөө.
- **Мисалдар:**

✓ Климат, жакырчылык же билим берүү маселелери боюнча ар түрдүү өлкөлөрдүн кызыкчылыктарын чагылдырган БУУ модели;

✓ Гидроэлектростанцияларды куруунун экологияга жана жергиликтүү коомдоштуктарга тийгизген таасири жөнүндө экологиялык дебаттар;

✓ “Келечектин шаары” – туруктуу шаарды биргеликте пландаштыруу оюну.

- **Максаты:** Коомдук чыгып сүйлөө, аргументация, альтернативдик көз караштар менен иштөө көндүмдөрүн өнүктүрүү.

Топтук презентациялар жана мини-изилдөөлөр

- **Сүрөттөмө:** Студенттер ТӨМдүн глобалдык жана Кыргызстанга тиешелүү тандалган аспектилери боюнча аналитикалык мини-отчетторду же презентацияларды даярдашат.

✓ Темалардын мисалдары:

✓ Гендердик теңдик боюнча мамлекеттик саясатты талдоо (ТӨМ 5);

✓ Кыргызстандын энергетикасы контекстинде ТӨМ 7;

✓ Кыргыз Республикасынын региондорунда туруктуу туризм.

- **Формат:** Өз алдынча иш же семинарлардын алкагында ишке ашырылышы мүмкүн.

4.2. Тышкы өнөктөштөрдү тартуу

Максаты: Университеттин коом жана туруктуу өнүгүү практикасы менен байланышын тышкы эксперттерди, уюмдарды, коомдоштуктарды жана бизнес-структураларды окуу процессине тартуу аркылуу чыңдоо.

Өз ара аракеттенүү формалары:

Конок лекциялары жана мастер-класстар

- Төмөнкү өкүлдөрдү чакыруу:
  - ✓ Эл аралык уюмдар (ПРООН, UNICEF, ЮНЕСКО);
  - ✓ Мамлекеттик органдар (Билим берүү министрлиги, Экология министрлиги);
  - ✓ Бизнес-сектор (коомдук ишкердик, жашыл технологиялар);
  - ✓ ӨЭУ (гендердик долбоорлор, инклюзия, экология).
- Тематика: Туруктуу өнүгүүнүн актуалдуу чакырыктары жана практикадагы чечимдер.

Биргелешкен долбоорлор жана практикалар

- Стажировкаларды, ыктыярдуу иштерди же өнөктөш уюмдарда долбоордук тапшырмаларды уюштуруу.
- Мисалдар:
  - ✓ Экологиялык акцияларга катышуу;
  - ✓ ТӨМ 1 (жакырчылык), ТӨМ 3 (ден соолук), ТӨМ 11 (туруктуу шаарлар) маселелери боюнча жергиликтүү коомдоштуктарда иштөө.

Менторлук жана насаатчылык

- ТӨМ боюнча студенттик долбоорлор үчүн өнөктөш структуралардын өкүлдөрүн ментор катары дайындоо.
- Студенттердин демилгелери боюнча конкурстарды же акселераторлорду өткөрүү.

Өнөктөштүк хакатондор жана форумдар

- Студенттер, окутуучулар жана тышкы өнөктөштөр конкреттүү чакырыктар боюнча чечимдерди иштеп чыгуучу жылдык университеттик жана университеттер аралык иш-чараларды (эко-хакатондор, SDG Challenge, ТӨМ-форумдар) уюштуруу.

Күтүлүүчү жыйынтыктар:

- ТӨМдү практикалык жана жергиликтүү контекстте тереңирээк түшүнүү;
- Студенттердин окууга жана коомдук катышууга мотивациясынын жогорулашы;
- Секторлор аралык өз ара аракеттенүү көндүмдөрүн өнүктүрүү;
- Университеттин туруктуу өнүгүү уюмдары менен өнөктөштүк тармагынын кеңейиши.

V. ТӨМ интеграциясын мониторинг жана баалоо

ТӨМдү окуу пландарына натыйжалуу киргизүү методикалык жана мазмундук иштерди гана эмес, жетишилген прогрессти үзгүлтүксүз баалоону да талап кылат. Мониторинг ийгиликтүү практикаларды аныктоого, кемчиликтерди аныктоого жана киргизүү стратегияларын оңдоого мүмкүндүк берет.

5.1. Кафедра ичиндеги контролдоо

Максаты: Кафедра жана окуу программалары деңгээлинде ТӨМдү киргизүүнү үзгүлтүксүз, структуризацияланган жана ачык-айкын отслеждөө процессин уюштуруу.

Негизги аракеттер:

Кафедрада ТӨМ боюнча жооптуу адамды дайындоо

- Ар бир кафедра ТӨМ боюнча координатор катары бир окутуучуну же методистти дайындайт.
- Жооптуу адам:
  - ✓ ТӨМ компоненттери бар дисциплиналардын эсебин жүргүзөт;
  - ✓ Маалыматты деканатка/институтка чогултат жана өткөрүп берет;
  - ✓ Программаларды жаңылоо боюнча сунуштарды иштеп чыгат;
  - ✓ Университеттин ТӨМ боюнча Координациялык кеңеши менен өз ара аракеттенет.
- **Сунуш:** Бул кызматты методист же кафедра башчысынын окуу иштери боюнча орун басары менен айкалыштырууга болот.

ТӨМдү интеграциялаган дисциплиналардын жана окутуучулардын тизмесин түзүү

- Төмөнкүлөрдү камтыган дисциплиналардын реестрин жүргүзүңүз:
  - ✓ Конкреттүү ТӨМдү чагылдырган дисциплиналар;
  - ✓ ТӨМгө ылайык жаңыланган ДЖП;
  - ✓ Туруктуу өнүгүү темасы боюнча интерактивдүү ыкмаларды колдонгон дисциплиналар.
- ТӨМ боюнча даярдыктан өткөн же тиешелүү ыкмаларды колдонгон окутуучулардын тизмесин жүргүзүңүз.

Сунуш: Реестрди таблица түрүндө (Excel, Google Sheets) жүргүзүү, анда төмөнкүлөр көрсөтүлөт:
- ✓ Дисциплинанын аталышы;
- ✓ Окутуучу;
- ✓ ТӨМдүн номерлери;
- ✓ Интеграция формалары (темалар, тапшырмалар, ыкмалар ж.б.);
- ✓ ДЖПнын акыркы жаңыланган күнү.

5.2. Мониторинг формалары

Максаты: ТӨМдү окуу процессине интеграциялоонун даражасын жана сапатын баалоо үчүн маалымат чогултуу, талдоо жана колдонуунун көп деңгээлдүү системасын камсыз кылуу.

ДЖП талдоо

- Кафедранын же институттун методикалык комиссиясы тарабынан жыл сайын жүргүзүлөт.

- Талдоо критерийлери:

✓ Максаттарда, мазмунда, окуу жыйынтыктарында ТӨМдүн эскерилиши;

✓ Педагогикалык ыкмалардын туруктуу өнүгүү милдеттерине шайкештиги;

✓ Колдонулган булактардын актуалдуулугу.

- Форма: Чек-лист же эксперттик таблица (ар бир критерий боюнча шаблон даярдалышы мүмкүн).

Окутуучуларды жана студенттерди анкеталоо

- Периодтуулугу: жылына бир жолу.
- Суроолордун мисалдары:

✓ Окутуучуларга: “Сиз ТӨМ менен байланышкан темаларды, тапшырмаларды же долбоорлорду колдоносузбу? Кандай?”

✓ Студенттерге: “Туруктуу өнүгүүнүн кайсы темалары сизге эсте калды? Сиз эмнеге үйрөндүңүз?”

- Максаты: ТӨМдү окуу процессине интеграциялоонун кабыл алынышы жана натыйжалуулугу жөнүндө кайтарым байланыш алуу.

Кафедралардын/институттардын отчеттуулугу

- Кафедранын жылдык отчетуна ТӨМ боюнча бөлүмдү киргизүү:

✓ Жаңыланган ДЖП тизмеси;
✓ ТӨМ боюнча иш-чаралар жана долбоорлордун саны;
✓ Конференцияларга, долбоорлорго, форумдарга катышуу;
✓ Кийинки окуу жылына сунуштар.

Университет боюнча ТӨМ мониторинг картасы

- Борборлоштурулган санариптик курал (Google Sheets же университеттин ички системасы аркылуу), анда ар бир ОП жана кафедра боюнча киргизүү даражасы белгиленет:

✓ ТӨМ бар дисциплиналардын саны;
✓ Интеграция деңгээли (төмөн, орто, жогорку);
✓ Ишке ашырылып жаткан ТӨМ;
✓ Жылдар боюнча динамика.

- Жооптуу: ТӨМ боюнча Координациялык кеңеш окуу башкармалыгы менен биргеликте.

Ички аудит (2-3 жылда бир жолу)

- Университеттин көз карандысыз жумушчу тобу тарабынан жүргүзүлөт;
- Максаты – институционалдык прогрессти терең баалоо;
- Методдор: документтерди талдоо, интервьюлар, сабактарга баруу.

Күтүлүүчү жыйынтыктар:

- ТӨМдү киргизүүнүн ачык-айкындыгы жана отчеттуулугу жогорулайт;
- Эң мыкты кафедралык практикаларды талдоо жана жайылтуу мүмкүнчүлүгү;
- ППС менен студенттердин университетти трансформациялоого катышуу мотивациясы жогорулайт;
- Улуттук жана эл аралык отчеттуулук үчүн далил базасы.

VI. Окутуучуларды колдоо

Туруктуу Өнүгүү Максаттарын окуу пландарына ийгиликтүү интеграциялоо профессордук-окутуучулук курамдын (ППС) активдүү катышуусу жана кесиптик өсүүсүз мүмкүн эмес. Ошондуктан ТӨМдү киргизүү стратегиясынын негизги элементи – окутуучуларга системалуу методикалык, маалыматтык жана мотивациялык колдоо уюштуруу.

6.1. ТӨМдүн негизги темалары боюнча методикалык колдонмолорду жана глоссарийлерди иштеп чыгуу

Максаты: Окутуучуларды туруктуу өнүгүү тематикасын дисциплиналардын мазмунуна киргизүү үчүн жеткиликтүү жана ылайыкташтырылган ресурстар менен камсыз кылуу.

Сунушталган формалар:

1. **Методикалык сунуштар**

- Тематика: туруктуу өнүгүү принциптери, 17 ТӨМдүн түзүмү жана мазмуну, окутууга интеграциялоо ыкмалары.
- Мисалдар:

✓ “Экономикалык дисциплиналарга ТӨМдү кантип интеграциялоо керек”;

✓ “Кейстер жана долбоорлор аркылуу туруктуу өнүгүүнү окутуу ыкмалары”;

✓ “Туруктуу өнүгүү жана инженердик ой жүгүртүү”.

2. **Глоссарийлер жана терминологиялык маалымдамалар**

- ТӨМдүн негизги терминдерин, түшүнүктөрүн, индикаторлорун орус, кыргыз жана англис тилдерине которуу жана адаптациялоо.
- БУУнун, UNESCO, UNEP жана улуттук булактардын расмий материалдарын колдонуу.

3. **Кейстер жана практикалар жыйнагы**

- Кыргызстандагы жана Борбордук Азиядагы чыныгы мисалдар менен;
- Педагогикадан экологияга жана укукка чейинки ар түрдүү билим тармактары үчүн.
- **Сунуш:** Методикалык колдонмолор кафедралар, илимий-методикалык башкармалык жана тышкы эксперттер менен кызматташууда иштелип чыгып, электрондук форматта жарыяланышы мүмкүн.

6.2. Туруктуу өнүгүүнү окутуу методикасы боюнча тренингдер жана вебинарлар өткөрүү

Максаты: Окутуучуларда ESD (Education for Sustainable Development – Туруктуу Өнүгүү үчүн Билим Берүү) чөйрөсүндө кесиптик компетенцияларды өнүктүрүү.

Колдоо форматтары:

Очно жана онлайн тренингдер

- Темалар:
  - ✓ Туруктуу өнүгүүнүн жана ТӨМдүн негиздери;
  - ✓ Ар түрдүү дисциплиналарга ТӨМдү киргизүүнүн мисалдары;
  - ✓ Туруктуу өнүгүү педагогикасы: ыкмалар, мамилелер, баалоо;
  - ✓ Интерактивдүү жана проблемага багытталган окутуу формалары;
  - ✓ Дисциплиналар аралык жана долбоордук иш аркылуу окутуу.
- **Вебинарларга чакырылган эксперттер менен**
  - Өкүлдөр:
    - Эл аралык уюмдар (ЮНЕСКО, ПРООН, UNEP);
    - Улуттук министрликтер жана ӨЭУ;
    - ТӨМдү ишке ашырган башка ЖОЖдордун окутуучулары.

Ички онлайн-платформа же жазуулар папкасын түзүү

- Бардык тренингдер жазылып, университеттин китепканасында же Moodle/Google Drive аркылуу жеткиликтүү болот;
- ТӨМ боюнча окутуучулардын виртуалдык коомдоштугун уюштуруу мүмкүн.
- **Сунуш:** Институттарда катышуучуларды тандоо, уюштуруу жана анкеталоо үчүн жооптуу координаторлорду дайындоо.

6.3. Окутуучулардын туруктуу өнүгүү темасындагы долбоорлорго жана басылмаларга катышуусун кубаттоо

Максаты: ППСти туруктуу өнүгүү чөйрөсүндө активдүү академиялык жана практикалык ишмердүүлүккө мотивациялоо.

Кубаттоо механизмдери:

Гранттарга жана конкурстарга катышуу

- Университет окутуучулардын ТӨМдү ишке ашырууга багытталган эл аралык жана улуттук долбоорлордун конкурстарына катышуусуна көмөктөшөт (мисалы, Erasmus+, ЮНЕСКО, ПРООН, KOICA долбоорлору).

Басылмаларды колдоо

- ТМ маселелери боюнча илимий жана методикалык басылмаларды колдоо:
  - ✓ ЖОЖдун жыйнактарында басылмалар;

- ✓ Илимий журналдарда;
- ✓ Туруктуу өнүгүү боюнча конференцияларга катышуу.

Ички стимулдар

- Кызмат орундарына конкурстарда, аттестацияда, сыйлык берүүдө ТӨМ боюнча өзүнчө упайлар/критерийлерди киргизүү;
- ТӨМ боюнча инновациялык ыкмаларды киргизген кафедраларды жана окутуучуларды кубаттоо (грамоталар, стипендиялар, карьералык өсүү).

Кесиптик коомдоштуктарды (кластерлерди) түзүү

- Тажрыйба алмашуу, биргелешкен изилдөөлөр жана ТӨМ боюнча окуу модулдарын иштеп чыгуу үчүн университет ичиндеги же университеттер аралык топторду түзүү.

Сунуш: Окуу же илимий иштер боюнча проректор жыл сайын окутуучулар жана кафедралар арасында ТӨМ боюнча мыкты практикалар боюнча конкурс өткөрө алат.

Күтүлүүчү жыйынтыктар:

- Окутуучулардын туруктуу өнүгүү темасындагы квалификациясы жогорулайт;
- ТӨМдү интеграциялаган дисциплиналардын саны өсөт;
- ЖОЖдун окутуучулук жана методикалык потенциалы өнүгөт;
- Академиялык чөйрөдө туруктуулук маданияты калыптанат.

6. Кафедранын иш-аракеттер планынын үлгүсү (кадам сайын)

Этап	Мазмун	Мөөнөттөр
1. ТӨМ боюнча демилгелүү топ түзүү	Координаторду дайындоо, приоритеттерди талкуулоо	Сентябрь
2. Окуу программаларын аудиттөө	ТӨМдүн учурдагы интеграция деңгээлин аныктоо	Октябрь
3. ДЖП жаңылоо	ТӨМдү мазмунга жана окутуу ыкмаларына киргизүү	Ноябрь–декабрь
4. Ишке ашыруу жана тажрыйба алмашуу	Курстарды жана иш-чараларды өткөрүү, басылмалар	Январь–май
5. Мониторинг жана оңдоо	Кайтарым байланыш чогултуу, ыкмаларды жаңылоо	Июнь

Иштеп чыгуучу:

Стратегиялык өнүгүү жана ТӨМди ишке ашыруу бөлүмүнүн башчысы, э.и.д., профессор **Токторбаева К.А.**